

Jerzy Siemiaszko

Ełk, st. 1, 2, gm. loco, woj. suwalskie,
AZP 23-79/1

Informator Archeologiczny : badania 30, 10-11

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w dwóch strefach wyspy, na łącznej powierzchni 108 m². W południowo-wschodniej strefie brzeżnej wyspy i jeziorzyska poszerzono wykop I o 37 m² i III o 15 m². W interiorze wyspy eksplorowano dwa nieznaczne wyniesienia: koliste, poszerzając wykop IX o 39 m², i podłużne, które przecięto szurfem poprzecznym, powiększając wykop X o 17 m².

Badania w strefie brzeżnej potwierdziły i znacznie uzupełniły dotychczasowy obraz najstarszego osadnictwa na wyspie, które sięga w głąb schyłkowego paleolitu. Stratygraficznie najstarszym znaleziskiem było żebro konia, datowane wstępnie na Allerød, odkryte w gytii z muszlami i żwirem. Nieco kości zwierzęcych znaleziono również w plażowych piaskach młodszodryasowych lub wczesnopreborealnych. Od góry ostro graniczył z nimi późnopreborealny torf brunatny z patykami i szyszkami sosnowymi, zawierający kości zwierząt i ryb oraz duże ilości węgla drzewnych. Wyżej torf brunatny przewarstwiany był żwirami, co odpowiada wczesnemu okresowi borealnemu. W warstwie tej odkryto pień zwalonej sosny o przekroju 35 cm, z nadpalonym dolnym końcem. Charakter znalezisk był podobny – uwagę zwraca żebro dużego przeżuwacza, na szerszym końcu obustronnie zeszlifowane i nieanatomicznie „wyprostowane”. Późnemu okresowi borealnemu oraz wczesnemu i środkowemu okresowi atlantyckiemu odpowiadają warstwy detrytusu roślinnego z gałęziami drzew liściastych (głównie w wykopie III), przykryte torfem sapropelowym (o większej miąższości w wykopie I). W warstwach tych, zwłaszcza w detrytusie, znaleziono: łupiny orzechów, węgle drzewne, kości zwierzęce i rybie, 2 poroża ze śladami obróbki, siekiere z poroża jelenia i kilkanaście przedmiotów drewnianych, w tym ostrze z długim żądłem oraz fragment wędki (?) długości 65 cm, ze śladami po spiralnym obwiązaniu jakąś taśmą i dodatkowo z odciskami po wąskiej nici (?) oraz małymi, trójkątnymi wgnieceniami (od haczyka?). Torf sapropelowy i przykrywający go torf turzycowy, datowane na późny okres atlantycki (późny mezolit i wczesna kultura Zedmar), bardzo słabo ujawniały ślady osadnictwa, co może częściowo wynikać z warunków powstawania i charakteru tych warstw. Warto podkreślić, że w całej sekwencji warstw datowanych od schyłkowego paleolitu po kulturę Zedmar, z reguły zawierających wyraźne ślady osadnictwa, znaleziono zaledwie kilka krzemieni – głównie małych odłupków. Skokowy wzrost gęstości zabytków – kości, ceramiki i w mniejszym stopniu krzemieni – przyniosły warstwy z przelomu okresu atlantyckiego na subborealny oraz wczesnosubborealne. Tak datowane są torfy czarno-brunatne i czarne gruzelkowate, a na brzegu wyspy – czarno-szare, silnie spiaszczone, zawierające niemal wyłącznie materiały kultury Zedmar. Najwyższa warstwa torfu czarnego, a na brzegu wyspy czarnego spiaszczonego, zawierała przeważnie materiały późnoneolityczne.

Przecięcie w poprzek kulminacji podłużnej w północno-zachodniej części interioru wyspy nie przyniosło jak dotąd rozstrzygnięcia pytania o jej pochodzenie antropogeniczne bądź naturalne. Próchnica osiągała największą miąższość w środkowej, najwyższej partii wzniesienia. Po obu jego stronach od spągu próchnicy w głąb warstw silnie scementowanych piasków, zglinionych ze żwirami i wyraźnym poziomem orsztynowym, oraz w ilach wapiennych występowały skupiska kamieni. Nieliczne zabytki późnopaleolityczne, z późnej starożytności, średniowiecza i okresu nowożytnego znajduwane były zasadniczo powyżej kamieni – dotyczy to nawet odosobnionego rdzenia dwupiętowego o cechach schyłkowopaleolitycznych. Eksploatacja kolistej wyniosłości na północny zachód od późnoneolitycznego grobu dziecka, odkrytego w 1993 r., nie przyniosła nowych pochówków. Przeważały tu ślady osadnictwa z późnej starożytności, średniowiecza i czasów nowożytnych nad późnopaleolitycznymi. W jednej, częściowo wyeksplorowanej jamie znaleziono parzyste kości głowy wyjątkowo dużego suma. W innej części wykopu natrafiono na bardzo duży, płaski kamień, wokół którego nie znaleziono jednak nic, co mogłoby wskazywać na jego wykorzystanie.

Badania będą kontynuowane.

ELK, st. 1, 2,
gm. loco, woj. suwalskie,
AZP 23-79/1,-

- obozowisko kultury świderskiej (paleolit schyłkowy)
- obozowisko mezolityczne

Sondażowe badania wykopaliskowe w związku z planowanymi pracami budowlanymi na tym terenie, przeprowadzone w listopadzie przez mgr. Jerzego Siemaszko. Finansowane przez inwestora prywatnego. Piąty sezon badań.

Stanowiska były badane wykopaliskowo w latach 1969-1972 przez dr. Jana Trzeciakowskiego (Instytut Historii Kultury Materialnej PAN w Warszawie).

Nie natrafiono na żadne struktury archeologiczne ani koncentracje zabytków. Liczba znalezisk jest bardzo niewielka: 16 zabytków krzemiennych na st. 2 i tylko 6 na st. 1. Ponadto z powierzchni zebrano kilkanaście artefaktów krzemiennych. Na st. 1 nie natrafiono na żadne obiekty ani na warstwę kulturową. Z dokumentacji z badań w latach 1969–1972 wynika, że największa liczba zabytków (blisko 5000 z jednej krzeminicy) została znaleziona w północnej części stanowiska, całkowicie zniszczonej podczas późniejszych prac budowlanych. W latach następnych głęboka orka przyczyniła się do zniszczenia pozostałych ewentualnie struktur i w efekcie do naszych czasów przetrwały jedynie śladowe ilości zabytków, głównie w humusie. Założono sondáže w strefie północnej stanowiska. Potwierdziły one całkowite jej zniszczenie, nie dostarczyły też żadnych znalezisk. Wyłączono natomiast z penetracji zalesiony zachodni skraj cypla, uznany już przez Trzeciakowskiego za zniszczony i pozbawiony większej ilości zabytków. Na st. 2, w strefie styku podnóża cypla i utworów akumulacji wodnej, natrafiono w kilku miejscach pod humusem na warstwę o miąższości do 15 cm, zawierającą pył węglowy, bardzo drobne węgielki drzewne, a czasem spaleniznę. Niestety w żadnym z wykopów nie znaleziono w tej warstwie zabytków, co czyni jej interpretację jako warstwy kulturowej mało prawdopodobną. Może to być, znany z innych stanowisk z epoki kamienia, efekt osadzania się węgla w płytkiej wodzie w sąsiedztwie obozowiska, ale może to być również rezultat zjawisk przyrodniczych, np. pożaru lasu. W konfrontacji ze znikomą ilością znalezisk w innych dołkach, nie można uznać tego zjawiska za godne dalszych badań.

Wyniki upoważniają do stwierdzenia, że po upływie ćwierćwiecza od poprzednich badań wykopaliskowych stanowiska 1 i 2 w Elku są w takim stopniu zniszczone i na tyle ubogie, że nie wymagają dalszych badań ratowniczych ani ochrony konserwatorskiej.

GRABINA, st. 4,
gm. Łąck, woj. płockie,
AZP 53-51/17

- obozowisko schyłkopaleolityczne (kompleks z tyczakami lukowymi i drapaczami tarnowiańskimi)
- osada kultury pucharów lejkowatych i kręgu kultur leśnych (neolit)
- osada kultury trzcinieckiej (wczesna epoka brązu)

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone w dniach od 5 do 29 lipca przez mgr Sławomirę Rutę (Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego), uzupełnione ekspertyzą gleboznawczą wykonaną przez mgr. J. Kustrzyńskiego. Finansowane przez PSOZ i Uniwersytet Łódzki. Drugi sezon badań. Badaniami objęto wschodnią część stanowiska o powierzchni 160 m², wzdłuż wschodniego skraju wykopów z poprzedniego sezonu.

Natrafiono na dalszy ciąg osady – wydaje się, że uchwycony został jej północno-wschodni kraniec. Zaobserwowano jedynie nieliczne obiekty: 2 jamy oraz być może 2 dołki postłupowe. Na inwentarz składa się 988 fragmentów ceramiki, 111 krzemienu i kilkanaście grudek polepy. Materiał zalega głównie w spągu humusu i stropie warstwy naturalnej II (do głębokości około 10–20 cm poniżej humusu). Materiał ceramiczny i polepa związane są z osadnictwem neolitycznym i epoki brązu. Znaczną część materiału krzemiennego stanowią splekane okrucy. Większość półsurowca i pojedyncze narzędzia (np. tyczak lukowy) łączą się z pozyskanym w sezonie 1995 późnopaleolitycznym zespołem z tyczakami lukowymi i drapaczami tarnowiańskimi. Nie natrafiono jednak na inne skupienia materiału późnopaleolitycznego. W wyniku ekspertyzy gleboznawczej stwierdzono występowanie gleb brunatnych rdzawych wylugowanych, wytworzonych z piasków. Nie wyodrębniono poziomów gleby kopalnej.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w PSOZ w Płocku.

Badania będą kontynuowane.

GRODZISKO DOLNE, st. 8,
gm. loco, woj. rzeszowskie,
AZP 100-81/8

- obozowisko kultury magdaleńskiej (paleolit górny, schyłkowa faza)
- osada wczesnośredniowieczna (X–XI w.)

Ratownicze badania wykopaliskowe w dniach od 15 do 31 lipca, przeprowadzone przez Antoniego Lubelczyka (Muzeum Okręgowe w Rzeszowie). Finansowane przez PSOZ. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię 180 m².

Pod około 15-centymetrową warstwą humusu, na tle calca, wystąpiło 6 obiektów archeologicznych. Trzy z nich (ob. 1, 2 i 5) to pozostałości półziemianek wczesnośredniowiecznych z X–XI w., z których pozyskano 582 fragmenty ceramiki i 2 noże żelazne. Obiekt 3 to nie-